

WILDPLUKKEN, HYPE OF RAMP? WAAR STAAT DE NMV IN DE ONSTUITBARE WERKELIJKHEID?

Aldert Gutter

De Galei 14, 3742 HE Baarn

Gutter, A. 2016. 'Wild picking' of mushrooms and the attitude of the NMV. *Coolia* 59(2): 55–61.

Mushroom picking for culinary purposes seems to be becoming increasingly popular in The Netherlands over the last few years. Inevitably, this fuels discussions on the potential damage to nature, the potential increase in intoxications, and the role of the Netherlands Mycological Society in all this. This paper sketches the history of mushroom picking within the Society, and explains the philosophy behind the recently released brochures and posters with advice on how to responsibly collect wild mushrooms.

Dit jaar is de NMV met nieuw voorlichtingsmateriaal gekomen dat speciaal bedoeld is voor wildplukkers: mensen die het erom te doen is paddenstoelen te verzamelen voor de pan. Tijdens de nieuwjaarsbijeenkomst van 16 januari 2016 te Wageningen is dit materiaal gepresenteerd en konden de aanwezige leden de brochure – en in een aantal gevallen de affiche met tien gouden tips – meenemen. Voor hen die niet in Wageningen aanwezig waren, wordt in dit artikel ingegaan op de achtergrond en motivatie om met dit nieuwe materiaal, dat speciaal bestemd is voor wildplukkers en wildplukevenementen, naar buiten te komen.

Wildplukken is tegenwoordig populair, zo populair dat er in sommige kringen wordt gesproken van een hype. Maar in tegenstelling tot wat je van een hype verwacht, is de groeiende belangstelling voor het eten van wilde paddenstoelen niet iets van de laatste jaren, maar al veel langer gaande. De eerste tekenen hiervan werden binnen onze vereniging opgevangen rond de eeuwwisseling, toen enige ongerustheid ontstond naar aanleiding van berichten over grootschalige paddenstoelenpluk. De Commissie Paddenstoelen en Natuurbeheer (CPN) besloot toen een vijftiental beheerders van natuurterreinen hierover te enquêteren om een beeld te krijgen van de omvang van het probleem (NMV, CPN, 2000). Hoewel het aantal geconstateerde gevallen van roof zeer beperkt bleek, vond men binnen de vereniging toch dat ten aanzien van het plukken van paddenstoelen terughoudend beleid gevoerd moest worden. Dit leidde tot het uitbrengen van een gemoderniseerd plukstandpunt, dat een jaar later officieel in *Coolia* werd gepubliceerd (NMV, CPN, 2001). Een tweede signaal deed zich voor toen tellers van het paddenstoelenmeetnet merkten dat niet alleen Hanenkammen (*Cantharellus cibarius*) en Eekhoornstjesbrood (*Boletus edulis*), maar ook verscheidene andere eetbare soorten uit hun telvakken geplukt bleken. In de vijfde nieuwsbrief van het Meetnet werd vervolgens gesteld dat “het plukken van paddenstoelen veel vaker voorkomt dan verwacht” (Veerkamp & Arnolds, 2004, p. 116). Hoewel meetnetters hier veelal verbolgen over waren, gaf deze constatering geen aanleiding tot actie. Een derde signaal kwam toen op 12 oktober 2013 in een vraaggesprek op de radio over eetbaarheid en giftigheid van paddenstoelen, een woordvoerder van Staatsbosbeheer zei dat het plukken van paddenstoelen voor consumptie op beperkte schaal is toegestaan, mits men niet meer paddenstoelen verzamelt dan er ongeveer in een champignonbakje passen. Dit bericht werd meteen op vele media gedeeld en kwam op 14 oktober ook in het NOS-journaal. Feitelijk had Staatsbosbeheer echter al sinds 1977 intern vraagtekens gezet bij het nut van een algemeen plukverbod en dit vooral gehandhaafd uit oogpunt van biotoopbeheer en om grootschalige commerciële pluk te kunnen tegengaan

(Boere, 1978); particuliere pluk van kleine hoeveelheden werd in vele boswachterijen al jaren gedoogd. Kort na de eerste radio-uitzending bleek al dat niet alle natuurbeheerders hier hetzelfde over denken: bij Natuurmonumenten zou het wildplukken hier en daar ook al jaren worden gedoogd, maar de provinciale Landschappen betoonden zich fel tegenstander en hebben sindsdien de toegangsbepalingen van hun terreinen aangescherpt. Hoewel het bestuur van de NMV hierover wel heeft nagedacht, bleef een officiële reactie op de mediaberichten uit. Een belangrijk argument hiervoor was dat verondersteld werd dat in het plukstandpunt uit 2001 houding en gedrag ten aanzien van het plukken van paddenstoelen al voldoende duidelijk waren vastgelegd, althans voor de leden tijdens verenigingsactiviteiten; met wat mensen daarbuiten met paddenstoelen doen heeft de NMV, zo werd gedacht, niets te maken.

Al vanaf het begin van haar bestaan lijkt de NMV een ambivalente houding uit te dragen als het aankomt op het plukken van paddenstoelen voor de pan. Waarschijnlijk is dat het gevolg van interne verdeeldheid onder de leden: altijd zijn er leden geweest die het plukken van paddenstoelen voor consumptie op principiële gronden afwijzen en andere leden die hiertegen juist helemaal geen bezwaar hebben en het regelmatig zelf actief in de praktijk brengen. Reeds bij de oprichting van de Nederlandse Mycologische Vereniging in 1908 was sprake van deze verdeeldheid, aangezien de twee oprichters, de heren Joh. Ruys en E. Heimans volkomen tegengesteld dachten: de heer Ruys was vooral een liefhebber en bij hem ging het behalve om de kennis ook om de schoonheid en het gastronomisch genot van zwammen, terwijl de heer Heimans een natuurbeschermer van het eerste uur was en voor zover het consumptie van paddenstoelen betrof alleen belangstelling had voor het kweken ervan. Deze verdeeldheid was ook steeds aanwezig in het bestuur van de NMV, waarvan sommige vooraanstaande leden, waaronder ons beroemdste lid, Catharina Cool, bekend van Het

Paddenstoelenboekje (1913), groot liefhebber waren van een paddenstoelenmaal en hierover ook uitvoerig publiceerden. In de jaren tot de tweede wereldoorlog leidde dit soms tot spanningen, die zelfs eenmaal tot gevolg hadden dat enkele bestuursleden boos opstapten (mond. med. H.A. van der Aa). Dit weerhield de NMV er echter niet van om verscheidene publicaties over het eten van paddenstoelen uit te geven, waaronder een vrij uitgebreid artikel van Cool over het eten en bereiden van paddenstoelen dat in verschillende NMV-brochures werd afgedrukt (NMV, 1937); tot de doelstellingen van de vereniging hoorden in de eerste halve eeuw van haar bestaan behalve “het bevorderen van wetenschappelijke mycologie” namelijk ook “het populariseren der kennis op dit gebied, meer bepaaldelijk het verbruik en het kweken van paddenstoelen in Nederland en zijne Koloniën” (NMV, 1909). Vooral in de eerste helft van de twin-

Figuur 1. Plaat 10, getekend door M.B. Selhorst, uit: “Eetbare paddenstoelen”, door J. Blauwkuip, tweede druk, 1950(?).

Figuur 2. Omslag van “Paddenstoelen zoeken en eten” door M. van der Zee-Kruseman & M. Wittop Koning, 3e druk, 1948.

tigste eeuw verschenen veel populaire, vaak meermaals herdrukte boekjes met informatie over eetbaarheid, soms geschreven door vooraanstaande leden (bijvoorbeeld Bernink, 1920, en Swanenburg de Veye, 1934 en later) en anders door mensen die goed op de hoogte waren van het werk van de NMV en in hun boekjes hiernaar uitgebreid verwezen (bijvoorbeeld Blauwkuip, jaar onbekend (1e druk vermoedelijk tussen 1935 en 1945), en Zee-Kruseman & Wittop Koning, 1935). Tijdens de Tweede Wereldoorlog gaf de NMV bovendien middels een tweetal ‘vlugschriften’ (1941 en 1942) en een paddenstoelenboekje voorlichting over eetbare paddenstoelen in verband met de voedselschaarste die toen heerste, waardoor mensen “*zich gedrongen [voelden] de eetbare soorten der [...] allerwege in bosschen en weilanden voorkomende paddenstoelen te gaan verzamelen ten einde de gedistribueerde levensmiddelen aan te vullen.*” (uit het voorwoord van de voorzitter der Nederlandsche Mycologische Vereeniging, T.A.C. Schoevers, in Van der Lek, 1943).

In de eerste helft van de twintigste eeuw was het plukken en eten van wilde paddenstoelen blijkens de vele populaire boekjes (het boekje van Zee-Kruseman en voedingsdeskundige Wittop Koning, die ook lerares was aan de Amsterdamse Huishoudschool, was zelfs speciaal voor de huisvrouw geschreven!) in ons land dus niet ongewoon en al helemaal niet omstreden. Maar halverwege de jaren vijftig kwam daar ineens verandering in, toen er berichten binnenkwamen over de achteruitgang van paddenstoelen, en dat de aanvoer van Hanenkammen en Eekhoortjesbrood op plaatselijke markten in Duitsland dramatisch terugliep. Ook werd bemerkt dat rond de grote steden in ons land steeds minder paddenstoelen in de parken en bossen werden aangetroffen. In de jaren vijftig was het namelijk gewoonte geworden om op scholen overal in het land herfsttafels in te richten en werden kinderen door hun schoolmeesters en -juffen aangespoord in het weekeinde zoveel mogelijk paddenstoelen te verzamelen om deze tafels op te sieren. Binnen het IVN werd vastgesteld dat hier eerder sprake was van roof, dan dat het inrichten van de herfsttafels ook nog enig educatief

ZOETZUUR VAN PADDESTOELLEN

Reken per dl goede tafelaazijn 100 g (1 ons) donkerbruine suiker, een klein stukje pijpkaneeel en 5 kruidnagelen.

Breng de azijn met de kruiden aan de kook, roer er de suiker door tot ze is opgelost en laat er dan de schoongemaakte paddenstoelen (bij voorkeur cantharellen) een kwartiertje in koken. Breng de paddenstoelen met de iets ingedampde suikerstroop over in schoongewassen flessen, sluit die af en bewaar ze op een koele, droge plaats. Zorg er goed voor, dat de paddenstoelen voortdurend geheel met de stroop bedekt zijn.

Figuur 3. Recept voor zoetzuur van paddenstoelen. Met toestemming overgenomen uit: “Paddenstoelen zoeken en eten” door M. van der Zee-Kruseman & M. Wittop Koning, 3e druk 1948, blz. 58.

Figuur 4. Titelblad uit: H.A.A. van der Lek (1943), “Eenige eetbare en giftige paddenstoelen met bereidingswijzen der eetbare soorten”.

doel diende: vooral als het “bij ‘uitstallen’ bleef, zonder dat de kinderen één woord over het leven van paddestoelen hoorden [...] streefde ‘de natuur in de school’ hier het doel schromelijk voorbij” (Nijkamp, 1978, p. 108). Het IVN heeft zich daarom in de jaren zestig – met succes – hard gemaakt om de herfsttafels de school uit te krijgen. Onderdeel van hun campagne was de door Rein Westra getekende affiche met zestien fraaie paddenstoelen onder de titel “Laat ons staan!”, die in 1965 verscheen en sindsdien in de klaslokalen van alle scholen en in alle natuurbezoekerscentra gehangen heeft. De Nederlander werd nu geleerd dat je paddenstoelen niet behoort te plukken. In dezelfde periode groeide bovendien ook de aandacht voor de achteruitgang bij andere soortgroepen en voor de teloorgang van de natuur is het algemeen, bijvoorbeeld doordat steeds meer gebieden werden

opgeofferd aan bebouwing of verdroogden door grondwaterstandverlagingen die het gevolg waren van die bebouwing en van een reorganisatie die in de landbouw op gang gekomen was in de vorm van grootschalige herverkavelingen. Het waren de plannen voor een herverkaveling in Zuid-Limburg die uiteindelijk leidden tot de actie “Red het Geuldal!”, waarmee de Vereniging tot behoud van Natuurmonumenten ineens enorm veel nieuwe leden in het hele land wist te werven; een groeiend natuurbewustzijn bij het publiek was hiervan het gevolg en dat werd zo sterk dat leden van de NMV, die in de jaren zeventig tijdens mycologische excursies met een mand door het bos liepen, vaak door wandelaars op de vingers werden getikt!

De algemene ongerustheid over de achteruitgang van paddenstoelen riep natuurlijk vragen op over de oorzaak ervan en er kwam dan ook onderzoek op gang dat uiteindelijk verschillende negatieve invloeden wist aan te wijzen, waaronder verdroging, biotoopverlies, vermesting, luchtverontreiniging en bodemverandering (o.a. Jansen & van Dobben, 1987, Jansen & de Wit, 1978, en Jansen, van Dobben & de Wit, 1985). Plukken als oorzaak van het verdwijnen van paddenstoelen bleek geen rol te spelen, zoals overigens ook al eerder was betoogd, o.a. door Daams (1970), de Vries (1973) en Tjallingii (1978). Dit werd niet alleen in verschillende onderzoeken van de jaren zeventig en tachtig vastgesteld, maar ook later steeds weer bevestigd, bijvoorbeeld in een lange-termijnonderzoek in Zwitserland (Egli et al., 2006). Binnen de NMV groeide intussen het besef dat bescherming van paddenstoelen(-biotopen) dringend werd en dat de rol van de vereniging cruciaal was hierin. Daarom werd de Commissie Paddenstoelen en Natuurbehoud (CPN) in het leven geroepen en een van de eerste acties van deze commissie was het schrijven van een helder artikel over de visie en standpunten van de NMV ten aanzien van de paddenstoelenbescherming en de houding van de eigen leden tijdens onderzoek en excursies (A.E. Jansen et al., 1983). Dit visiestuk lag later ten grondslag aan het officiële plukstandpunt (2001) en aan de vernieuwde doelstellingen van de NMV (2005).

Terwijl er binnen de NMV op vele manieren aan werd gewerkt de paddenstoelen onder de aandacht van beheerders en beleidsmakers te brengen, veranderde er in de jaren negentig weer iets in het natuurbewustzijn bij het publiek: natuurbeheerders, waaronder Staatsbosbeheer, gingen de natuur meer openstellen en kwamen tegemoet aan ontwikkelingen, waarbij de beleving voorop staat. Er werden crossfietsroutes aangelegd, ‘paalkampeerterrinen’ (plekjes in de natuur waar alleen een kraan is en waar je dus ‘wild’ mag kamperen) ingesteld, GPS-wandelingen met bijbehorende apps uitgegeven (waarbij het struinen dwars door de natuur in de plaats kwam voor keurig wandelen over paden) en ‘schatten’ verstopt die met behulp van GPS-coördinaten gevonden kunnen worden. Uit Amerika waaide in diezelfde periode de trend van de survivalboeken over, waarin je wordt geleerd hoe je een overnachtingsplek maakt, hoe je vuur moet maken, hoe je water vindt en drinkbaar maakt en welke dieren, planten en paddenstoelen je kunt eten. Uit de vele verschillende boeken van deze soort en de vele, steeds weer uitgebreidere herdrukken ervan blijkt de enorme populariteit. Natuur is hot, en de Nederlander leert nu de natuur niet alleen als een decor, maar ook als consumptieartikel te zien. En hier wordt gretig op ingesprongen, niet in de laatste plaats door de wereld van de wildplukkers. Tegen betaling kan men deelnemen aan wildplukexcursies en -workshops en sinds 2012 is er elke zomer een heus wildplukkerscongres. Boeken over wildplukken zijn niet aan te slepen; zelfs de KNNV heeft recent een boek over eetbare paddenstoelen uitgebracht (Petersen, 2014). Bovendien komt daar nog bij dat de natuur de wildplukkende mens niet alleen van voedsel voorziet, maar ook van medicijnen (Michiels, 2014). Paddenstoelenpreparaten, waarvan geclaimd wordt dat zij helpen tegen kanker of het immuunsysteem te versterken, doen het tegenwoordig buitengewoon goed en kunnen gewoon op internet worden besteld! Maar mooier is het natuurlijk om je chaga-elixer zelf te maken, uit de Berkenweerschijnzwam (*Inonotus obliquus*) welteverstaan! De moderne, dichtbij-de-natuur gekomen mens gaat ook niet meer naar de groenteboer of de natuurgenezers, maar haalt zijn kennis direct op internet. Er zijn in korte tijd tientallen Facebookgroepen ontstaan, waarvan de zes populairste in ons land binnen anderhalf jaar sinds het ontstaan van de eerste groep (ongeveer medio 2014) in december 2015 samen al meer dan 7500 leden hadden. In deze groepen worden onder andere recepten (zowel voor de keuken als voor medicijnen), soortinformatie, determinatietips en vindplaatsen gedeeld, maar komen ook afspraken om gezamenlijk excursies te houden tot stand. Speciale wildplukwebsites, waaronder een wildplukwiki (www.oogstenzonderzaaien.nl/wiki/), groeien hard.

De vragen in de titel van dit artikel kunnen we nu wel beantwoorden. Is wildplukken een hype? Nee: wildplukken is geen hype, want de tendens bestaat al ruim 25 jaar, maar het is tegenwoordig wel immens populair. Is wildplukken een ramp? Dat valt te bezien. De nog steeds expanderende ontwikkeling lijkt

Figuur 5. Brochure “Veilig paddenstoelen plukken”, NMV 2016.

Veilig paddenstoelen verzamelen met hart voor de natuur!

Gouden tips bij het wildplukken†

1. Verzamel alleen soorten die je 100% kent
2. Verzamel eetbare en onbekende of niet-eetbare soorten in verschillende tassen
3. Verzamel paddenstoelen in een mand of stoffen tas, zo voorkom je broeien en bederf
4. Verwerk alleen jonge, stevige paddenstoelen. Paddenstoelen die (gedeeltelijk) bedorven of aangetast zijn kun je beter laten staan. (Let vooral op maden en zachte of rare plekken)
5. Verhit paddenstoelen tijdens de bereiding altijd voldoende: rauw kunnen sommige soorten giftig zijn. (Echt giftige paddenstoelen worden NIET minder giftig door verhitten)
6. Pluk paddenstoelen voorzichtig helemaal tot op de bodem af. Laat geen sporen achter waaraan anderen zich kunnen ergeren en laat heel jonge paddenstoelen staan
7. Verzamel geen Rode Lijstsoorten of paddenstoelen die zeldzaam zijn. Kijk hiervoor op: www.verspreidingsatlas.nl/paddenstoelen
8. Verzamel ten hoogste zoveel paddenstoelen als je in één keer voor jezelf kunt verwerken

† De complete tekst met aanwijzingen voor de wildplukker is te vinden op: www.allesoverpaddenstoelen.nl/plukken.html (scan de QR-code!)

Onze extra tips:

- 1. Let er bij het verzamelen op dat je geen andere organismen beschadigt of verstoort en ga niet buiten de paden als dat niet is toegestaan
- 2. Vergroot je kennis van paddenstoelen: leer welke rol zij spelen in de natuur en voor welke dieren zij als voedsel dienen, sluit je aan bij een werkgroep of vereniging om meer soorten en hun bijzonderheden te leren kennen

www.mycologen.nl

Figuur 6. Affiche “Veilig paddenstoelen verzamelen met hart voor de natuur!”, NMV 2016.

de kans op excessen te vergroten, maar tegelijk lijken zowel goed georganiseerde excursies als de Facebookgroepen ook een zelfregulerende werking te hebben. Het kan zinvol zijn in deze processen sturing te geven, bijvoorbeeld door het geven van goede voorlichting en daarmee komen we op de laatste vraag: welke rol speelt de NMV? Op initiatief van het bestuur werd eind 2014 een ad hoc werkgroep ingesteld, waarin tien leden zitting hadden. Vanuit deze groep is het bestuur geadviseerd om een brochure en affiche uit te geven met aanwijzingen voor de wildplukker om bij het plukken van paddenstoelen dit vooral te doen met respect voor de natuur en voor de overige bezoekers. De opdracht ging vervolgens naar Machiel Noordeloos en schrijver

dezes, die de teksten en pluktips samenstelden. Wildplukkers hebben bovendien op de conceptregels kunnen reageren, omdat het weinig zin heeft tips op te stellen die niet worden aanvaard. Het ontwerp van het materiaal komt van Maurice van der Molen. Brochure en affiche kunnen gratis worden gedownload van www.allesoverpaddenstoelen.nl/plukken.html of worden besteld om te worden gebruikt bij workshops en wildplukevenementen. Met dit materiaal hoopt de NMV een bijdrage te kunnen leveren aan de huidige behoefte van een grote groep mensen om met de natuur in contact te komen middels het oogsten van wat die natuur hen biedt op een min of meer verantwoorde wijze. Zowel voor die natuur zelf als voor de wildplukkers en alle andere bezoekers, want de schaarse natuur die ons land rijk is en vrij toegankelijk is, is van iedereen.

Mijn dank gaat uit naar Machiel Noordeloos voor de vruchtbare samenwerking vanaf het allereerste begin van dit project, het kritisch doorlezen van deze tekst en het geven van nuttige aanwijzingen.

Literatuur

Bernik, J.B. 1920. Eerst weten, dan eten. Inleiding tot de studie der paddestoelen. W. Hilarius WZN., Almelo.

- Blauwkuip, J. (z.j.). Eetbare paddenstoelen met recepten. C.V. Uitgeverij Littera Scripta Manet Joppe, Zutphen.
- Boere, G.C. 1978. Staatsbosbeheer en paddestoelen. *Coolia* 21(4): 91–97.
- Cool, C. & Lek, H.A.A. van der, 1913. Het paddenstoelenboekje. W. Versluys, Amsterdam.
- Daams, J. 1970. Een knuppel in de hete brij. *Coolia* 14(5): 132–134.
- Egli, S., Peter, M., Buser, Ch., Stahel, W. & Ayer, F. 2006. Paddenstoelen plukken vermindert de productie van vruchtlichamen niet. Resultaten van een lange-termijn onderzoek in Zwitserland. *Coolia* 49(3): 146–155.
- Gutter, A. 2016. Wildplukken, hype of ramp? Waar staat de NMV in de onstuitbare werkelijkheid? Lezing, gehouden tijdens de nieuwjaarsbijeenkomst van de NMV op 16 januari 2016 te Wageningen.
- Jansen, A.E. 1983. Uit de geschiedenis van de Nederlandse Mycologische Vereniging. *Coolia* 26(4): 83–92.
- Jansen, A.E., Jansen, E., Noordeloos, M.E., Schreurs, J., Swart-Velthuyzen, R. & Wisman, J. 1983. Over plukken en bescherming van paddestoelen. *Natura* 80(8): 355–361.
- Jansen, E. (1977). Oriënterend onderzoek naar de achteruitgang van paddestoelen. *Coolia* 20(3), 89–91.
- Jansen, E. & Dobben, H.F. van. 1987. Is decline of *Cantharellus cibarius* in the Netherlands due to air pollution? *Ambio* 16: 211–213.
- Jansen, E. & Wit, T. de. 1978. Veranderingen in de verspreiding van de Cantharel in Nederland. *Coolia* 21(4): 117–123.
- Jansen, E., Dobben, H.F. van & Wit, T. de. 1985. Achteruitgang van de Cantharel in Nederland. In: Veranderingen in de paddestoelenflora (mycoflora). Wetenschappelijke Mededeling KNNV nr. 167: 59–64.
- Instituut voor Natuurbeschermingseducatie (1965). Laat ons staan! Affiche Paddestoelen.
- IVN, Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid. Een overzicht van de geschiedenis van het IVN [website]. Geraadpleegd op 23 december 2015 op <http://www.ivngeschiedenis.nl/index.html>
- Lek, H.A.A. van der. 1943. Eenige eetbare en giftige paddenstoelen met bereidingswijzen der eetbare soorten. H. Veenman & Zonen, Wageningen.
- Michiels, Th.H.L. 2014. Geneeskrachtige paddenstoelen. Frontier Publishing.
- Nijkamp, J. 1978. Het IVN en de paddestoelen. *Mens en Natuur* 29(4): 107–112.
- Nederlandse Mycologische Vereniging 1909. Een en ander over paddenstoelen. Brochure. NMV, Haarlem.
- Nederlandse Mycologische Vereniging. 1937. Een en ander over paddenstoelen. Brochure. NMV, Wageningen.
- Nederlandse Mycologische Vereniging. 2015. Veilig paddenstoelen verzamelen met hart voor de natuur. Brochure & Affiche. NMV, Utrecht.
- Nederlandse Mycologische Vereniging, Commissie Paddenstoelen en Natuurbeheer, 2000. Grootschalige paddenstoelenpluk, een toenemend probleem? *Coolia* 43(1): 45–46.
- Nederlandse Mycologische Vereniging, Commissie Paddenstoelen en Natuurbeheer, 2001. Standpunt van de Nederlandse Mycologische Vereniging ten aanzien van plukken en beschermen van paddestoelen. *Coolia* 44(2): 130–131.
- Petersen, J.H. 2014. Eetbare paddenstoelen. KNNV Uitgeverij, Zeist.
- Swanenburg de Veye, G.D. 1934. Paddenstoelen in woord en beeld. S.W. Melchior, Amersfoort.
- Swanenburg de Veye, G.D. (z.j.). Paddenstoelen. N.V. Uitgevers-Mij. A. Rutgers, Naarden.
- Tjallingii, F. 1978. Invloed van plukken op de mycoflora. *Coolia* 21(4): 105–116.
- Veerkamp, M. & Arnolds, E. 2004. Nieuwsbrief paddenstoelenmeetnet – 5. *Coolia* 47(3): 113–125.
- Vries, G.A. de, 1973. Een nadere beschouwing over het plukken van paddestoelen. *Coolia* 16 (1–2): 5–10.
- Zee-Kruseman, M. van der & Wittop Koning, M. 1935. Paddestoelen zoeken en eten. Nijgh & Van Ditmar N.V., Rotterdam – 's Gravenhage.